

Fimmtudaginn 23. maí 1996.

Nr. 28/1995.

Jón Eggert Hvanndal

(Andri Árnason hrl.)

gegn

Lífeyrissjóði félags íslenskra

stjórnunarstarfsmanna á Keflavíkurflugvelli

(Garðar Garðarsson hrl.)

Lífeyrissjóður. Endurgreiðsla.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson, Garðar Gíslason, Guðrún Erlendsdóttir, Hjörtur Torfason og Hrafn Bragason.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 27. janúar 1995. Hann krefst greiðslu 873.704,76 króna með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 1. janúar 1989 til greiðsludags og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst aðallega staðfestingar hins áfrýjaða dóms, en til vara, að krafa áfrýjanda verði greidd honum með jöfnum árlegum greiðslum á tíu árum. Þá krefst hann málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Að ósk áfrýjanda voru honum endurgreidd iðgjöld hans, og var það byggt á heimild í grein 12.2. reglugerðar um sjóðinn frá 5. janúar 1987. Deila aðilar um, hvort núvirða hafi mátt nafnverð inneignar áfrýjanda með ákveðnum hætti og miða endurgreiðsluna við þann útreikning. Á aðalfundi sjóðsins í júní 1989 var samþykkt, að einungis skyldi greitt núvirði eignarhlutdeildar við flutning úr sjóðnum. Samkvæmt gögnum málsins voru áfrýjanda kunn þessi skilyrði, þegar hann veitti endurgreiðslunni viðtöku 31. júlí 1989. Með hliðsjón af hlutverki og skipulagi sjóðsins verður að líta svo á, að skilyrðin hafi ekki farið í bága við fyrrnefnda reglugerð hans, en skýrt ákvæði um þessa tilhögun er að finna í grein 11.6. í núgildandi reglugerð sjóðsins frá 17. október 1990.

Að þessu athuguðu og með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta hann.

Rétt þykir, að áfrýjandi greiði stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, svo sem nánar greinir í dómsorði.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur skal vera óraskaður.

Áfrýjandi, Jón Eggert Hvanndal, greiði stefnda, Lífeyrissjóði félags íslenskra stjórnunarstarfsmanna á Keflavíkurflugvelli, 80.000 krónur í málkostnað fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 28. október 1994.

Mál þetta, sem dómtekið var 3. október sl., er höfðað fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur af Jóni Eggert Hvanndal, kt. 280730-4759, 7964 Ravenna Lane, Springfield, VA 22153, Bandaríkjunum, á hendur Lífeyrissjóði félags íslenskra stjórnunarstarfsmanna á Keflavíkurflugvelli, skammstafað LFÍSK, kt. 630173-0359, Ármúla 13 A, Reykjavík, með stefnu, þingfestri 29. júní 1993.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndi verði dæmdur til greiðslu skuldar, að fjárhæð 873.704,76 kr., ásamt dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 1. janúar 1989 til greiðsludags. Þá er þess krafist, að dæmt verði, að dráttarvextir skuli lagðir við höfuðstól á tólf mánaða fresti, í fyrsta sinn 1. janúar 1990, en síðan árlega þann dag.

Þá er krafist málkostnaðar að mati dómsins að viðbættum virðisaukaskatti á málflutningsþóknun.

Dómkröfur stefnda eru þær aðallega, að sýknað verði af öllum kröfum stefnanda í málinu, til vara, ef dómurinn kemst að þeirri niðurstöðu, að hlutdeild stefnanda hafi ekki þegar verið greidd honum út að fullu, að dæmt verði, að eftirstöðvar hennar skuli greiða stefnanda í samræmi við reglugerð sjóðsins, eins og reglugerðin nú er eða verður á hverjum tíma, þ. e. með jöfnum árlegum greiðslum á tíu árum, eftir að stefnandi hefur náð 60 ára aldri. Í báðum tilvikum er krafist málkostnaðar úr hendi stefnanda að mati dómsins og virðisaukaskatts á málflutningsþóknun.

I.

Atvik máls og ágreiningsefni.

Málsatvik eru þau, að stefnandi hafði unnið hjá varnarliðinu á Keflavíkurflugvelli og greitt lífeyrисиðgjöld í LFÍSK. Árið 1988 hugðist hann flytjast til Bandaríkjanna, en þar hafði honum verið boðin vinna hjá varnarmálaráðuneyti Bandaríkjanna. Stefnandi hafði fengið bandarískan ríkisborgararétt 24. október 1979, og 30. nóvember 1988 fluttist hann alfarinn til Bandaríkjanna. Samkvæmt reglugerð lífeyrissjóðsins frá 1. júní 1986, gr. 12. 1. og 12. 2., var heimilt að endurgreiða iðgjöld úr sjóðnum þeim aðila, sem er erlendur ríkisborgari og flyst af landi brott. Með bréfi til LFÍSK, dags. 5. maí 1988, fór stefnandi fram á að fá inneign sína í lífeyrissjóðnum

endurgreidda. Þeirri beiðni var hafnað, þar sem stjórn sjóðsins hafði ákveðið að hafna öllum flutningsbeiðnum á inneignum sjóðfélaga, þar til fyrir lægi núvirðismat á eignum sjóðsins. Með bréfi, dags. 25. janúar 1989, ítrekaði stefnandi þessa beiðni sína. Samkvæmt ársreikningi LFÍSK fyrir árið 1988 lá fyrir, hvert væri núvirðismat á eignum sjóðsins, og á aðalfundi stefnda í júní 1989 var samþykkt, að einungis skyldi greitt núvirði eignarhlutdeildar sjóðfélaga við flutning úr sjóðnum.

Bókfærð innstæða stefnanda hjá sjóðnum við áramót 1988/1989 var 3.490.977,76 kr., en inneign hans að núvirði nam 2.617.273 kr., sem umboðsmaður stefnanda veitti viðtöku 31. júlí 1989. Stefnandi telur sig hins vegar hafa átt að fá bókfærða inneign sína hjá sjóðnum, 3.490.977,76 kr., að fullu endurgreidda og eigi því enn ógreitt inni hjá sjóðnum 873.704,76 kr. Er það ágreiningsefni málsins.

II.

Málsástæður og lagarök stefnanda.

Stefnandi vísar til þess, að samkvæmt gr. 12. 6. reglugerðar sjóðsins frá 1. júní 1986 skyldi endurgreiðslufjárhæð vera öll iðgjöld greidd vegna sjóðfélaga að viðbættum tekjuhluta hans í sjóðnum, en að frádregnum kostnaðarhluta hans. Á yfirlitsblaði frá LFÍSK um stöðu og greiðslur stefnanda miðað við áramót 1988/1989 hafi stefnandi átt inni hjá sjóðnum 3.490.977,76 kr., og hafi þá verið búið að taka tillit til tekjuhluta og kostnaðarhluta hans í sjóðnum samkvæmt gr. 12. 6. reglugerðarinnar. Stefnandi hafi gert sér grein fyrir því, að útborgun úr sjóðnum gæti ekki farið fyrr fram en endurskoðaðir reikningar sjóðsins lægju fyrir, þ. e. núvirðing sjóðsins, þar sem reikningar sjóðsins yrðu gerðir upp með tilliti til eigna og skulda. Stefnandi telur hins vegar, að hann eigi ekki að þurfa að sæta því að þola affallareikning, enda slíkt ekki heimilað á þeim tíma samkvæmt reglugerð sjóðsins.

Stefnandi reisir kröfu sína á því, að stefnda, LFÍSK, hafi borið að greiða honum inneign sína í sjóðnum í samræmi við gr. 12. 2. og 12. 6. í reglugerð sjóðsins frá 1. júní 1986. Samkvæmt yfirliti yfir stöðu og greiðslur stefnanda í sjóðinn árið 1988 hafi inneign hans í sjóðnum numið 3.490.977,76 krónum, og hafði þá verið tekið tillit til tekju- og kostnaðarhluta hans í sjóðnum. Stefndi greiddi stefnanda 30. 7. 1989 2.617.273 kr., og eigi stefnandi því eftir að fá greiddan mismuninn, 873.704,76 kr., úr sjóðnum.

Stefndi, LFÍSK, sé séreignarsjóður, og samkvæmt 2. gr. reglugerðar frá 1. júní 1986 sé hlutverk sjóðsins það að „taka við framlögum sjóðfélaga og vinnuveitanda og ávaxta þau til að tryggja efnahagslega afkomu sjóðfélaganna.“ Í gr. 9. 1. sömu reglugerðar segir, að „þegar sjóðfélagi er

67 ára að aldri, á hann rétt á að fá greidda inneign sína í sjóðnum, og skal sú greiðsla fara fram með jöfnum árlegum greiðslum á tíu árum“. Samkvæmt þessu sé innstæða félaga í sjóðnum háð eignarrétti, vernduðum af stjórnarskrá lýðveldisins Íslands, og verði hún því ekki frá mönnum tekin nema samkvæmt fyrirmælum laga.

Í núgildandi reglugerð LFÍSK segi í gr. 11. 6., að allar eingreiðslur úr sjóðnum skuli ákvarðast af núvirði sjóðsins, eins og það var við næstliðin áramót. Svo virðist sem tekið hafi verið mið af þessu ákvæði, er stjórn sjóðsins endurgreiddi stefnanda inneign hans úr sjóðnum. Stefnandi telur, að stefnda hafi verið óheimilt að miða endurgreiðslu úr sjóðnum við þessa reglugerð. Um áramót 1988/1989 hafi það þegar legið fyrir, hver inneign stefnanda væri í sjóðnum, og telur stefnandi, að ekkert hafi þá verið því til fyrirstöðu, að inneign sín í sjóðnum væri greidd sér, og í síðasta lagi, er ársreikningur sjóðsins lá fyrir 14. apríl 1989.

Samkvæmt gildistökuákvæði núgildandi reglugerðar LFÍSK, 15. gr., hafi hún átt að taka gildi, eftir að fjármálaráðuneytið og aðalfundur lífeyris-sjóðsins höfðu staðfest hana. Reglugerðin var staðfest af fjármálaráðuneytinu 17. október 1990, og öðlaðist hún því ekki gildi fyrr en þá. Núgildandi reglugerð hafði samkvæmt þessu ekki öðlast gildi, er stefnandi fékk greitt úr sjóðnum, og stjórn LFÍSK því óheimilt að beita henni. Í eldri reglugerð frá 1. júní 1986, sem þá var í gildi, hafi ekkert ákvæði verið, sem kvæði á um það, að miða hefði átt endurgreiðslufjárhæðina við núvirði sjóðsins. Samkvæmt því telur stefnandi sig eiga inni ógreidda hjá sjóðnum hina umstefndu fjárhæð.

Í bréfi stefnda, dags. 1. nóvember 1991, til lögmanns stefnanda segir: „Þrátt fyrir það að reglugerð sjóðsins hafi ekki verið staðfest af fjármálaráðuneytinu (sic) fyrr en í byrjun árs 1990, voru sjóðfélagar bundnir af samþykkt aðalfundar frá 19. júní 1989.“

Þessu mótmælir stefnandi harðlega og telur, að samþykkt aðalfundar LFÍSK geti ekki verið bindandi fyrir sig, þar sem uppgjör sitt við sjóðinn miðist við 31. desember 1988. Þá bendir stefnandi á þá meginreglu, sem gildi í íslenskum rétti, að lög og reglur, sem séu þegnum óhagstæð, verði ekki beitt afturvirk, nema lögin sjálf mæli svo fyrir.

Kröfu sína um greiðslu mismunar innstæðu í LFÍSK styður stefnandi við 12. 6. gr. reglugerðar fyrir LFÍSK frá 1. júní 1986 og 5. gr. laga um starfskjör launafólks og skyldutryggingu lífeyrisréttinda nr. 55/1980 auk almennra reglna um lagaskil. Kröfur um dráttarvexti og vaxtavexti styður stefnandi við reglur III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987. Kröfu um málskostnað styður stefnandi við 130. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Kröfu um

virðisaukaskatt á málflutningsþóknun styður stefnandi við lög nr. 50/1988, þar sem lögmönnum sé gert að innheimta virðisaukaskatt af þjónustu sinni. Stefnandi sé ekki virðisaukaskattsskyldur, og beri honum því nauðsyn að fá dóm fyrir skatti þessum úr hendi stefnda.

Aðilar málsins eru sammála um að falla frá gerðardómsmeðferð, sbr. 15. gr. reglugerðar sjóðsins frá 1. júní 1986.

III.

Málsástæður og lagarök stefnda.

Af hálfu stefnda er tekið fram um málavexti, að Lífeyrissjóður félags íslenskra stjórnunarstarfsmanna varnarliðsins á Keflavíkurflugvelli (LFÍSK) hafi verið stofnaður árið 1969 af starfsmönnum varnarliðsins, sem ekki voru með skylduaðild í öðrum lífeyrissjóðum. Nafni hans hafi síðar verið breytt og orðið „varnarliðsins“ felld úr því. LFÍSK sé séreignarsjóður, þ. e. inngreiðsla vegna hvers sjóðfélaga sé séreign hans, en flestir aðrir lífeyrissjóðir séu svokallaðir sameignarsjóðir eða gegnumstreymissjóðir. Við ársuppgjör hafi beinum kostnaði vegna rekstrar sjóðsins og tekjum af fjármunum verið skipt á sjóðfélaga eftir hlutfallslegri inneign hvers einstaks. Inneignir greiddast út á næstu 10 – 12 árum, eftir að taka eftirlauna er hafin.

Sjóðurinn hafi lengi vel verið mjög lítill. Samkvæmt reglugerð skyldu fjármunir hans vera varðveittir í veðskuldabréfum, skuldabréfum með ábyrgð ríkissjóðs, í bönkum og sparisjóðum, hlutabréfum og húsnæði til eigin nota. Sjóðfélagar skyldu hafa forgangsrétt til lántöku úr sjóðnum. Þegar settar hafi verið þær reglur, að sjóðfélagar í lífeyrissjóðnum, sem keyptu bréf af Byggingarsjóði ríkisins, skyldu hafa forgangsrétt til lána úr húsnæðislánakerfinu, hafi einnig verið farið að kaupa skuldabréf Byggingarsjóðs til að afla félögum sjóðsins réttinda í húsnæðislánakerfinu.

Þegar verðtrygging fjárskuldbindinga hafi almennt verið tekin upp fljótlega upp úr 1980, hafi vextir af lánnum til sjóðfélaga verið 2% fastir vextir, og var þá miðað við vexti, sem Lífeyrissjóður vérsulunarmanna tók. Á þessum tímum hafi 2% með verðtryggingu verið taldir háir vextir. Eldri lán hafi ekki verið verðtryggð.

Reikningar sjóðsins hafi verið færðir þannig, að nafnverð/eftirstöðvar þeirra veðskuldabréfa, sem sjóðurinn átti, var talið til eigna. Þegar farið var að veita lán með verðtryggingu, var uppfært nafnverð/eftirstöðvar bréfanna notað. Eftir almenna hækkun vaxta og verðbólgu á 9. áratugnum hafi stjórn sjóðsins orðið ljóst, að ekki var hægt að færa reikninga sjóðsins með þessum hætti. Lán til sjóðfélaga og kaup á verðbréfum Byggingarsjóðs hafi í raun verið óbæinn kostnaður við öflun réttinda, en hafi þó aldrei verið

færður sem slíkur í reikningum sjóðsins. Sama hafi gilt um rýrnun óverðtryggðra veðskuldabréfa sjóðsins vegna verðbólgu. Reikningsfærslan hafi hins vegar verið miðuð við, að starfsemi sjóðsins héldi áfram og inneignir félaga yrðu aldrei fluttar á milli sjóða.

Árið 1987 hafi sjóðstjórn ákveðið í samráði við löggiltan endurskoðanda sjóðsins, að reikningar sjóðsins yrðu frá árinu 1988 færðir bæði á uppfærðu nafnvirði og jafnframt á núvirði (markaðsvirði) annaðhvort tölulega eða sem prósentuhlutfall af uppreiknuðu nafnvirði. Hafi þetta verið í samræmi við það, sem aðrir sambærilegir lífeyrissjóðir gerðu. Þessi ár hafi verið miklar sviptingar á fjármálamarkaði, sem fólust m. a. í mikilli auglýsingaherferð frá fyrirtækjum, sem lofuðu hárrí ávöxtun á fjármuni. Þetta hafi komið af stað óróa meðal sjóðfélaga og nokkrir þeirra hætt í sjóðnum og byrjað að greiða í aðra sjóði. Í byrjun árs 1988 hafi sumir þeirra félaga, sem hætt höfðu iðgjaldagreiðslum, farið fram á, að inneignir þeirra yrðu fluttar í Frjálsa lífeyrissjóðinn. Vegna þessa hafi verið bókað á stjórnarfundi snemma árs 1988, að heimildir til útgreiðslu úr sjóðnum yrðu ekki notaðar, fyrr en fengist hefði botn í, hvað slíkir flutningar hefðu í för með sér fyrir sjóðinn.

Núvirðisreikningar hafi síðan verið kynntir á aðalfundi LFÍSK, sem haldinn hafi verið í maí 1988. Á aðalfundi árið eftir hafi verið lagt fram uppkast að nýrri reglugerð fyrir sjóðinn, sem síðan hafi verið samþykkt lítt breytt á framhaldsaðalfundi 13. júní 1989. Í þeirri reglugerð var ákvæði um, að inneignir, sem greiðast sem eingreiðsla, skyldu greiddar á „núvirði“. Fjármálaráðuneytið hafi staðfest þessa reglugerð 17. október 1990, en alllangur dráttur hafi orðið á afgreiðslu ráðuneytisins.

Uppreiknuð eign LFÍSK pr. 31. 12. 1988 hafi verið 179.610.821 kr. að nafnvirði samkvæmt endurskoðuðum og samþykktum reikningum. Eignir sjóðsins hafi að sjálfsögðu ekki verið í reiðufé, heldur bundnar í verðbréfum, sem borið hafi misháa vexti og verið til allt að 25 ára. Markaðsvirði eða „núvirði“ eigna sjóðsins 1. 1. 1989 hafi verið 134.673.759 kr. Hlutdeild stefnanda hafi á sama tíma verið 1,94% af heildareign sjóðsins.

Stefnandi hafi óskað eftir útgreiðslu á lífeyrisréttindum sínum, en verið þá jafnframt kunnugt um, að ekki yrði um slíka greiðslu að ræða nema á núvirði, og hafi reyndar tekið það fram í bréfi til sjóðstjórnar, að hann væri því samþykkur. Stefnandi hafi staðið til boða að fá inneign sína í sjóðnum færða þannig, að hann fengi veðskuldabréf í eigu LFÍSK fyrir nafnverð eignarhluta síns (þ. e. í réttu hlutfalli við bókfærða eignarhlutdeild í heildareign sjóðsins skv. eldri reikningsskilaaðferðum), en hann hafi hafnað því boði. Umboðsmaður hans hafi síðan tekið við greiðslum án fyrirvara.

Fyrst tveimur árum síðar hafi borist athugasemdir frá stefnanda vegna uppgjorsins.

Til stuðnings sýknukröfu sinni bendir stefndi í fyrsta lagi á, að stefnandi hafi þegar fengið alla inneign sína greidda, og því sé ekki um neinn frekari kröfurétt að ræða. Talan, sem stefnandi miði við, byggist á því, að allar eignir sjóðsins séu í reiðufé. Hann reikni hlutdeild sína af 179.610.821 kr., þ. e. niðurstöðu efnahagsreiknings 1988. Í því uppgjöri (þeirri heildartölu) sé miðað við nafnverð á skuldabréfum, sem m. a. sjóðfélagar höfðu gefið út vegna lána úr sjóðnum. Í athugasemdum löggilts endurskoðanda sjóðsins með ársreikningnum komi hins vegar fram, að markaðsverð þeirra bréfa sé mun lægra, þ. e. 41.544.982 kr., en ekki 67.675.899 kr. Sama eigi við um skuldabréf Byggingarsjóðs, þau séu færð að nafnverði 49.489.882 kr., en markaðsverð sé talið vera 30.683.727 kr. Þessi skuldabréfaeign nemi á þessum tíma 65,23% af heildareignum sjóðsins. Mismunurinn á uppreiknuðu nafnvirði og markaðsvirði skuldabréfaeignar sjóðsins sé 44.937.072 kr.

Af þessu sjáist, að eignir stefnanda séu að verulegu leyti í verðbréfum, sem aldrei hefðu selst nema með verulegum afföllum og sölubóknun. Ekki sé um það deilt, að stefnanda hafi verið heimilað að fá inneign sína úr sjóðnum greidda út eða afhenta. Er hér sérstaklega vakin athygli á því, að stefnanda hafi verið boðið að taka inneign sína út að nafnverði í verðbréfum, en það hafi hann ekki viljað. Fyrst stefnandi hafi kosið að fá eingreiðslu í reiðufé, hljóti hann að þurfa að taka á sig þau afföll, sem til þurfi til að afla þess. Í 6. tl. 12. gr. reglugerðar fyrir sjóðinn segi, að endurgreiðslufjárhæðin skuli vera öll iðgjöld greidd vegna sjóðfélaga að viðbættum tekjuhluta hans í sjóðnum, en að frádregnum kostnaðarhluta hans. Í árlegum yfirlitum sé dregin frá hlutdeild stefnanda í almennum rekstrar-kostnaði sjóðsins árið 1988, sbr. upphaf 1. mgr. 3. tl. 5. gr. reglugerðar, en sá kostnaður, sem átt sé við í 6. tl. 12. gr. reglugerðar, sé hins vegar sérgreindur kostnaður sjóðfélaga af því að fá inneign sína greidda. Í þessu tilviki séu það afföllin af eignum sjóðsins eða núvirðing sjóðsins, eins og það sé kallað, sem séu kostnaður sjóðfélagans við að fá greiðslu í reiðufé, og þann kostnað verði stefnandi að bera sjálfur.

Vakin er athygli á því, að ekki hafi verið bornar brigður á þá núvirðis-reikninga, sem lagðir voru til grundvallar, og sé ekki deilt um réttmæti þeirra í málinu.

Stefndi telur, að stefnandi hafi tekið við 2.828.488 kr. + 20.160,40 kr. sem fullnaðargreiðslu eignarhlutdeildar sinnar í sjóðnum, og samningur hafi verið um að ljúka málum með þeim hætti. Því beri að sýkna stefnda, þar sem ekki hafi verið sýnt fram á nein þau atvik, er felli úr gildi þennan

samning um uppgjör og fullnaðarkvittun, sem gefin var af umboðsmanni stefnanda.

Í bréfi stjórnar stefnda, dags. 30. júlí 1989, til stefnanda komi fram mjög ýtarlegar skýringar á uppgjörinu við hann og að útgreiðsla inneignar miðist við núvirðingu/markaðsverð sjóðsins. Einnig er sérstaklega vakin athygli á eyðublaði vegna réttindaflutnings, sem undirritað sé af Gísli Kristinssyni, umboðsmanni stefnanda, þar sem skýrt komi fram, að réttindaflutningurinn fari fram á núvirði. Þar með sé ljóst, að allar upplýsingar hafi verið tiltækar og stefnandi í engu verið leyndur því, hvernig uppgjörinu var háttað.

Afstaða stefnanda sjálfs til þessa komi skýrast fram í bréfi hans til stjórnar stefnda, dags. 25. janúar 1989. Þar fer stefnandi nokkrum orðum um kröfur sínar og segir svo: „ . . . samkvæmt því geri ég mér grein fyrir því, að ársreikningur 1988 og núvirðismat á eignum sjóðsins verður að vera fyrirliggjandi, áður en beiðni mín verður afgreidd“. Þurfi því enginn að velkja í vafa um skilning stefnanda á því, að reikna þyrfti út stöðu sjóðsins, áður en útgreiðslur kæmu til greina (núvirðing), og verði ummæli hans ekki skýrð á annan veg en þann, að hann samþykkti það. Skilningur stjórnar stefnda hafi verið sá hinn sami, og sé því ljóst, að báðir aðilar hafi verið sammála um að ljúka skiptum sínum með þessum hætti. Afgreiðsla stjórnarinnar hafi verið komin undir því trausti, að um endanlegt uppgjör væri að ræða, ella hefði ekki verið fallist á beiðni stefnanda. Stefnandi hafi sætt sig við þessa niðurstöðu.

Eins og fram hafi komið, sé sjóðurinn svokallaður séreignarsjóður, þ. e., að menn fái eignarhlutdeild sína endurgreidda eftir nánar tilteknum reglum. Sjóðurinn sé lífeyrissjóður, og njóti menn ákveðinna skattfríðinda vegna þess. Meginmarkmiðið sé að endurgreiða mönnum inneignina á tíu árum, eftir að ákveðnum aldri sé náð eða önnur nánar tilgreind atvik komi til. Sjóðurinn sé m. a. að því leyti frábrugðinn svokölluðum sameignar- og gegnumstreymissjóðum (sem séu algengasta form lífeyrissjóða), að þegar inneign sjóðfélagans sé upp urin, fái hann ekki frekari greiðslur, þ. e. hann öðlast enga hlutdeild í greiðslum annarra sjóðfélaga. Verði fallist á kröfur stefnanda, fái hann meira en sinn hlut, hann sé þá farinn að ganga á eignir annarra og auðgast af þeirra framlögum. Engir samningar standi til þess, og slík niðurstaða yrði ekki sanngjörn gagnvart öðrum sjóðfélögum. Af þeim ástæðum einum sér beri að sýkna stefnda af öllum kröfum stefnanda.

Stjórn sjóðsins hafi heldur aldrei verið kunnugt um það, að stefnandi hafði gerst bandarískur ríkisborgari þegar árið 1979 og hafi sem slíkur ekki verið tækur í sjóðinn, sem samkvæmt orðanna hljóðan var bundinn við íslenska starfsmenn í stjórnunarstörfum á Keflavíkurflugvelli.

Inneign stefnanda hafi verið greidd út 31. júlí 1989. Það sé svo ekki fyrr en 9. júlí 1991, sem athugasemdir berist frá lögmanni stefnanda. Líði því nærri full tvö ár, frá því að greiðsla og uppgjör fari fram, þar til athugasemdir séu fyrst gerðar. Stefndi telur, að hafi stefnandi hugsanlega átt einhvern rétt á hendur sér, sé hann fallinn niður fyrir tómlæti. Þurfi ekki að lýsa nánar þeirri meginreglu í íslenskri lögfræði, að menn verði að halda rétti sínum til laga og vefengja löggerninga án ástæðulauss dráttar.

Ekkert liggi fyrir í máli þessu um réttlætingu á þeim drætti, sem verði á því, að uppgjorið frá 31. júlí 1989 sé vefengt. Sérstaklega verði hér að taka tillit til þess, að alltaf hafi legið skýrt fyrir, hvernig að uppgjörinu var staðið, og um engin vafaatriði sé að ræða. Stjórn stefnda hafi því staðið í þeirri trú og miðað ráðstafanir sínar við það, að viðskiptum sínum við stefnanda væri lokið. Meðal annars hafi verið gert upp við aðra með sama hætti. Sé því verulega meiri röskun fyrir stefnda að þurfa að svara þessum kröfum nú en ef þær hefðu verið gerðar strax og þá útkljáðar.

Fari svo, að dómurinn komist að þeirri niðurstöðu, að stefnandi hafi ekki fengið alla hlutdeild sína greidda árið 1989, sé merking þess sú, að stefnandi eigi enn hlutdeild í sjóðnum. Hann sé þá bundinn af reglugerð sjóðsins, eins og hún hafi verið á hverjum tíma, en nú sé í gildi reglugerð, sem samþykkt hafi verið á aðalfundi 27. mars 1993 og tekið hafi þá þegar gildi. Samkvæmt l. tl. 8. gr. sé sjóðfélag heimilt að sækja um lífeyri úr sjóðnum, þegar hann verður 60 ára. Endurgreiðsla iðgjalda sé einungis heimil samkvæmt ákvörðun sjóðstjórnar og þegar þar tilgreindum atvikum sé fullnægt, og gerist með ákveðnum hætti. Ákvörðunarvald verði ekki tekið af sjóðstjórn, eins og málum sé háttað, þ. e. dómstóll geti ekki tekið ákvörðun fyrir sjóðstjórn um endurgreiðslu. Ákvörðun sjóðstjórnar um endurgreiðslu á sínum tíma hafi einungis tekið til þeirrar fjárhæðar, sem greidd hafi verið til stefnanda. Dómstóllinn geti einungis sagt til um það, hvort stefnandi eigi enn hlutdeild í sjóðnum.

Vaxtakröfum stefnanda er mótmælt sérstaklega, bæði upphafstíma vaxta og vaxtafæti.

IV.

Niðurstæða.

Aðilar málsins urðu sammála um að falla frá gerðardómsmeðferð, sem kveðið er á um í 15. gr. reglugerðar fyrir LFÍSK frá 1. júní 1986.

Svo sem fram er komið, fór stefnandi fram á það með bréfi, dags. 5. maí 1988, til stjórnar LFÍSK, að hann fengi inneign sína í lífeyrissjóðnum endurgreidda. Þeirri beiðni hans var hafnað á stjórnarfundi lífeyrissjóðsins sama

dag á þeim grundvelli, að áður hefði verið samþykkt að hafna öllum flutningsbeiðnum fyrrum félaga í LFÍSK, þar til fyrir lægi núvirðismat á eignum sjóðsins. Er þar vísað til samþykktar stjórnarfundar frá 7. apríl 1988. Með bréfi, dags. 25. janúar 1989, ítrekaði stefnandi þessa beiðni sína og vísaði í grein 12.2. í þágildandi reglugerð sjóðsins, þar sem heimilað er að greiða aðila, sem er erlendur ríkisborgari og flyst af landi brott, inneign sína í sjóðnum. Í bréfi þessu segir m. a. svo: „Ég hef beðið með að ítreka þessa beiðni mína í samræmi við ákvörðun stjórnar LFÍSK frá maí sl. Samkvæmt því geri ég mér grein fyrir, að ársreikningur 1988 og núvirðismat á eignum sjóðsins verður að liggja fyrir, áður en beiðni mín verður afgreidd.“ Þá hefur stefnandi skýrt frá því fyrir dómi, að Þorgrímur Halldórsson, stjórnarmaður hjá stefnda, hafi tjáð sér, að uppgjör gæti ekki farið fram nema samkvæmt núvirðismati á inneign stefnanda í sjóðnum. Þá segir í umboði stefnanda til Gísla Þ. Kristjánssonar, að honum sé falið fullt umboð til að taka við „uppgjóri og útborgun á inneign minni í LFÍSK samkvæmt síðasta uppgjóri á sjóðnum og eins og inneign mín er 31. júlí 1989“.

Samkvæmt ársreikningi LFÍSK fyrir árið 1988 var hrein eign í árslok til greiðslu lífeyris 179.610.821 króna á nafnverði. Áætlað núvirði eigna var alls talið nema 134.673.759 krónum, 74.98015% af bókfærðu nafnverði 1. janúar 1989. Fyrir liggur, að á aðalfundi stefnda í júní 1989 var samþykkt, að einungis skyldi greitt núvirði eignarhlutdeildar við flutning úr sjóðnum. Er þessa reglu að finna í grein 11. 6. í reglugerð sjóðsins, sem staðfest var af fjármálaráðuneytinu 17. október 1990.

Inneign stefnanda hjá stefnda 1. janúar 1989, sem var 3.490.620 kr. að nafnverði, taldist samkvæmt framansögðu vera 2.617.273 kr. að núvirði, sem var sú fjárhæð auk vaxta og verðbóta, sem greidd var stefnanda og umboðsmaður hans veitti viðtöku og kvittaði fyrir á flutningstilkynningu 31. júlí 1989. Þessi atriði voru skýrð og tíunduð í sérstöku bréfi og í greindri flutningstilkynningu til stefnanda. Ekki liggur fyrir, að stefnandi hafi gert athugasemdir við uppgjör þetta eða sett fram formlega kvörtun vegna þess fyrir en með bréfi lögmanns stefnanda, dags. 9. júlí 1991.

Í 2. gr. reglugerðar fyrir LFÍSK er gerð grein fyrir hlutverki hans. Þar segir svo: „Hlutverk sjóðsins er að taka við framlögum sjóðfélaga og vinnuveitenda og ávaxta þau til þess að tryggja efnahagslega afkomu sjóðfélaganna og aðstandenda þeirra, þegar vinnutekjur bregðast vegna elli, örorku eða fráfalls sjóðfélagans.“

Fyrir liggur, að meiri hluti eigna sjóðsins er bundinn í verðbréfum til langs tíma, sem verða ekki innleyst án affalla. Ljóst er, að endurgreiðsla á inneignum sjóðfélaga á grundvelli nafnverðs án tillits til þess, hvers eðlis

eignir sjóðsins eru, myndi rýra eignir sjóðsins og gera hann ófæran um að gegna hlutverki sínu samkvæmt tilvitnuðu reglugerðarákvæði. Þegar litið er til þessa svo og vitneskju stefnanda um þá afstöðu stjórnar lífeyrissjóðsins, að endurgreiðsla inneignar skyldi háð núvirðismati, samþykktar aðalfundar stefnda frá því í júní 1989 í því sambandi og fyrirvaralausrar viðtöku stefnanda á endurgreiðslunni á núvirði, verður að telja, að stefnandi sé bundinn af því uppgjöri og réttindaflutningi, sem fram fór vegna inneignar hans í sjóðnum. Ekki er ágreiningur með aðilum um núvirðismat á eignum stefnda tölulega.

Samkvæmt framansögðu ber að sýkna stefnda af dómkröfum stefnanda í málinu.

Eftir þessum úrslitum ber að dæma stefnanda til að greiða stefnda málskostnað, sem telst hæfilega ákveðinn 100.000 kr. Hefur þá ekki verið tekið tillit til virðisaukaskatts.

Eggert Óskarsson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Lífeyrissjóður félags íslenskra stjórnunarstarfsmanna á Keflavíkurflugvelli, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Jóns Eggerts Hvanndal, í máli þessu.

Stefnandi, Jón Eggert Hvanndal, greiði stefnda, Lífeyrissjóði félags íslenskra stjórnunarstarfsmanna á Keflavíkurflugvelli, 100.000 kr. í málskostnað.
